

Recensiones

BARÁNOV, Anatolij; DOBROVOL'SKIJ, Dmtrij (2009): *Aspectos teóricos da fraseoloxía*. Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, Xunta de Galicia, 651 páxinas.

Prolegómenos

Por terceira vez Galicia e a lingua galega ofrecen en primicia ó mundo románico un libro de importantes fraseólogos rusos. O Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, de Santiago de Compostela, que no 2000 xa ofrecera dous libros de Valerii Mokienko (*Fraseoloxía eslava* e *As imaxes da lingua rusa*), ofrece agora esta obra conxunta dos profesores Baránov e Dobobrovol'skij, un ano despois da edición orixinal, realizada en Moscova no 2008. Este dato resulta relevante se temos en conta que o libro suma unhas 651 páxinas; así, o curto espazo de tempo que separa as dúas edicións permite pensar que o impacto desta nova contribución ós estudos fraseolóxicos está a ser simultáneo nos dous sitios, Rusia e Galicia. Este feito sitúanos no mapa da actualidade xa que, deste xeito, deixamos de se-lo país onde chegan os avances neste eido científico e noutros anos despois de que ocorran, para poñernos ó par dos demais.

Esta tradución, que nos vén da man dun tradutor avantaxado, Fernando de Castro García, ofréceno-la oportunidade de nos achegarmos non só á longa tradición dos estudos fraseolóxicos en Rusia, tradición que ten como punto de partida os traballos de V. V. Vinogradov¹ nos anos 40 do século XX, senón tamén á contribución duns autores que son actualmente un referente mundial dentro do panorama xeral das investigacións sobre fraseoloxía. Tanto A. Baránov coma D. Dobrovol'skij contan con numerosas monografías e dicionarios entre as súas publicacións, tanto por separado coma en obras conxuntas. Pódense citar, por exemplo, dentro das súas colaboracións o *Diccionario-Tesouro da idiomática rusa actual* (Moscova 2007) e o *Diccionario fraseolóxico explicativo da lingua rusa* (Moscova 2009).

Neste volume en concreto, que empeza cun repaso ás diferentes clasificacións xurdidas nas distintas concepcións teóricas da fraseoloxía, os autores preséntanno-la súa achega ó mundo da fraseoloxía baixo o título *Aspectos teóricos da fraseoloxía*. Con este nome,

¹ A súa concepción da fraseoloxía foi determinante durante moitos anos no marco da rusística e, en parte, incidiu noutras linguas.

esta monografía xa se anuncia como unha obra de interese teórico, que achega elementos útiles para unha reflexión sobre as cuestións máis importantes da fraseoloxía. Artéllase o traballo en catro partes: 1) as categorías fundamentais da fraseoloxía; 2) a semántica e a sintaxe das unidades fraseolóxicas; 3) as unidades fraseolóxicas e o dicionario; 4) as unidades fraseolóxicas no discurso. Cada parte contén unha división en capítulos que suman 11 ó total.

A primeira parte abrangue dous capítulos (cap. 1 e 2) onde se estudan, por unha banda, os principais compoñentes da categoría da idiomaticidade e, por outra, os tipos de unidades fraseolóxicas. A segunda parte comprende catro capítulos (cap. 3 a 6), os dous primeiros dedicados ó plano do contido dos fraseoloxismos, a súa forma interna como parte da semántica e a modelación cognitiva do seu significado real, o terceiro ó aspecto nacional-cultural da fraseoloxía e o cuarto á semántica da sintaxe nas unidades fraseolóxicas. A terceira parte contén dous capítulos (cap. 7 e 8) que xiran ó redor da fraseografía, verbo da construción dun Tesouro das unidades fraseolóxicas rusas e do proxecto dun novo *Diccionario fraseolóxico ruso*. A cuarta parte inclúe os tres últimos capítulos (cap. 9 a 11) que se centran no funcionamento das unidades fraseolóxicas no discurso, na relación entre a semántica dos fraseoloxismos e a intención comunicativa dos usuarios, no seu emprego na idiomática de autor (en particular nas novelas de F. M. Dostoievski e as obras en prosa de A. S. Púxkin), e nas súas marcas estilísticas que permiten distinguir características discursivas significativas.

Seguindo a división proposta da obra en catro partes, imos salienta-los temas máis importantes tratados polos autores: a definición e identificación das unidades fraseolóxicas (UUFF), a importancia da súa forma interna, a elaboración dun tesouro da idiomática rusa e a dimensión discursiva das UUFF.

Definición e identificación das UUFF

Afondando polo miúdo nos distintos capítulos que conforman este volume, podemos comprobar que se centra na análise dun tipo de fraseoloxismo concreto, as unidades fraseolóxicas (UUFF). Os autores distínguenas dentro dun conxunto de cinco **tipos de fraseoloxismos**: as UUFF, as colocacións, os proverbios, os fraseoloxismos gramaticais e os fraseoloxismos sintácticos. Este reparto ofrece varias particularidades: a de incluí-los ditos, non dentro dos proverbios, senón dentro das UUFF; as palabras aladas (citas cuxa fonte ou orixe é universalmente coñecida) forman un subconxunto de fraseoloxismos que pode pertencer tanto ás UUFF coma ós proverbios; e dentro das UUFF, ademais das tradicionais expresións idiomáticas, tamén están as expresións deícticas que pertencen á pragmática, as chamadas fórmulas da fala. Os autores dividen estas últimas en expresións-comentarios (ditos que comentan determinados aspectos da situación comunicativa, como a expresión rusa *é parvo e aínda por riba ten as orellas frías*); as expresións-performativas, que confirman unha veracidade (*velaquí unha cruz para ti*) ou expresan sorte (*nin peluxe nin pluma*); as expresións que funcionan coma respiradoiros emocionais expresando un sentimento (abraio, *meu Deus!*; descontento, *ese é boa peza!*); as fórmulas de resposta (*Que tal? – Coma a feluxe branca*, “imos tirando”); as fórmulas de interrogación (*es/é parvo ou de nacemento?*) e, finalmente, as fórmulas de modalidade epistémica que expresan unha valoración de

veracidade/falsidade, seguridade/inseguridade (*pemento claro*, “algo está claro, enténdese ben”), fórmulas moi parecidas ás expresións-comentarios. Recoñecen os autores que esta proposta de clasificación permite solapamentos (p. 98), como moitas outras tipoloxías e que mesmo unha expresión “se pode empregar tanto como fórmula de fala coma UF non-formulaica”. Desta proposta destácase que as UUFF forman a clase que mais variedade de fraseoloxismos contén, polo que esta obra se centra fundamentalmente nelas.

Empezan os autores o seu estudo formulando “unha definición de unidade fraseolóxica fundamentada en criterios máis ben operacionais, que permita distinguir con certa fiabilidade as UUFF dos fraseoloxismos doutras clases” (p. 29). Fíxanse como obxectivo que esta definición corresponda á intuición do falante da lingua, ou polo menos que non entre en contradición con ela. Esta finalidade resulta importante para comprender que o punto de vista que van adoptar vai ser un punto de vista descritivo á vez que analítico. As UUFF, pola súa importancia, ocupan unha posición central con respecto ó conxunto dos fraseoloxismos, e dentro destas unidades as expresións idiomáticas tamén destacan como “formacións superiores á palabra caracterizadas por un alto grao de idiomaciedade e fixación” (p. 60). A idiomaciedade e a fixación representan pois as categorías fundamentais que deben servir para defini-las UUFF. Son as que as definen como parte da idiomática da lingua, núcleo central da fraseoloxía. Con todo, cada unha delas posúen os seus propios elementos definitorios. Así para medi-la idiomaciedade dunha expresión idiomática débense de observar tres parámetros: a reinterpretación, a opacidade e a complexidade do modo de indica-lo obxecto denotado. O mesmo ocorre coa fixación na que é preciso distinguir parámetros estruturais (restricións de transformación, defectividade do paradigma etc.) e parámetros de uso como son a recepción da expresión por parte da comunidade lingüística e a percepción da frecuencia de uso. Aínda así, estas dúas categorías non están relacionadas entre si, xa que non todo o fixo é idiomático nin todo o idiomático é fixo. Non obstante, o que si teñen en común é que ámbalas dúas pertencen á categoría da irregularidade.

Como a definición dada para as UUFF non basta para separa-las expresións idiomáticas dos demais tipos de fraseoloxismos (colocacións, fraseoloxismos gramaticais etc.), os autores optan por distinguir primeiro dentro deste conxunto de UUFF grupos concretos de expresións de acordo a **factores propios**, antes de decidir cales son idiomáticas e cales non. Así, o primeiro factor corresponde ó tipo de modelo metafórico no que se basean as expresións. Ilustran esta idea coas que conteñen compoñentes ligados ó concepto *mente* e delimitan as metáforas máis ligadas a ese concepto, que son as de ESPAZO (con dúas variantes, unha relativa ó espazo externo á persoa, LOCUS EXTERNO e outra relativa ó espazo interno da persoa, LOCUS INTERNO), as de RECIPIENTE (tamén con dúas variantes, RECIPIENTE EXTERNO e RECIPIENTE INTERNO), as de INSTRUMENTO e as de RECURSO. Unha vez analizadas as metáforas, os autores van estudando se son idiomáticas ou non. Así expresións rusas coma *vir á cabeza*, “ocorrérselle algo a alguén”, *manter na mente*, “reter na memoria” etc. non son UUFF, conforme a análise dos autores, pero si o é unha expresión como *escribimos un, na mente temos dous; o que está a dicir ou escribir non é idéntico ó que*

un pensa polo feito de posuír esta expresión na lingua rusa trazos de irregularidade. Un segundo factor que tamén pode incidir en defini-las expresións idiomáticas fronte ós demais fraseoloxismos é a importancia do compoñente opaco. Así, se unha expresión ten un compoñente opaco pero ese non é importante para a denominación, entón non é unha UF, senón unha colocación². O terceiro factor consiste no carácter non-estándar do segundo termo da comparación, xa que tradicionalmente esta clase de expresións foi incluída no eido da idiomática. Non obstante hai que distinguir entre expresións coma *branco como a neve* e *coidar como a meniña do ollo*, posto que as que son como a primeira resultan regulares polo carácter evidente do segundo termo (o que as exclúe do grupo das UUFF), mentres que as que son como a segunda necesitan ser reinterpretadas. Dedúcese entón, por mor destes tres factores, que as UUFF se definen como tales se posúen as propiedades da irregularidade presentes nos trazos da idiomaticidade e da fixación.

Importancia da forma interna das UUFF

Non obstante, é a **forma interna** das UUFF o que máis lles interesa ós autores describir, para dar conta da súa influencia na configuración do seu significado real, idiomático e no seu uso na lingua. Fano abordando a cuestión desde tres liñas de investigación: desde a psicolingüística, a lingüística e a semiótica.

Na liña **psicolingüística**, dúas orientacións (a tradicional e a desenvolvida nos EUA e Italia) estudan o problema da realidade psicolóxica das UUFF para o falante. Das dúas destacan as investigacións cognitivo-psicolóxicas centradas na natureza da figuratividade, o seus status cognitivo e o seu papel na concepción das UUFF realizadas por dúas correntes paralelas independentes que seguen concepcións que rivalizan entre si: a primeira, denominada polos autores “hipótese conceptual-metafórica”, basea a interpretación das UUFF en entidades metafóricas abstractas (chamadas “modelos metafóricos”) como modo de interpretación “postfactum” da motivación das UUFF que se activan por igual nos falantes³; a segunda, chamada “hipótese das interferencia”, fundáméntase nos significados literais dos compoñentes para explica-las imaxes que suscitan na conciencia de cada falante, de xeito individual, sen que as asociacións figurativas sexan idénticas dun suxeito a outro⁴. Con todo, ningunha destas dúas concepcións resulta suficiente para explica-lo xeito de plasmarse o compoñente figurativo na estrutura da definición dunha UF. Falta ter en conta un nivel máis na interpretación do significado. Partindo dunha expresión como *to fall off the back of a lorry*, os autores demostran que se lle debe de prestar tamén atención ó “nivel das estruturas do coñecemento, dos frames e dos escenarios que se atopan na base do compoñente figurativo dunha UF e que inflúen nas particularidades da súa

² Por exemplo, na expresión *noz grega*, ‘noz, froito seco’, mesmo se *grega* resulta opaco, o compoñente máis importante para a denominación, *noz*, é transparente.

³ Por exemplo, o sentido da expresión *to spill the beans*, ‘revelar un segredo’, corresponde á activación simultánea de dous modelos metafóricos, A CONCIENCIA É UN RECIPIENTE e AS IDEAS SON ENTIDADES FÍSICAS.

⁴ Así o sentido de ‘retoma-lo contacto con alguén’ na expresión *to break the ice* estaría relacionado cos significados literais dos compoñentes *break* e *ice*.

semántica e da súa pragmática” (p. 114). Son estruturas de coñecemento do modelo do mundo dunha persoa nas que se basea a motivación do significado real. Con estas 3 vías dentro da perspectiva cognitivo-psicolóxica estipúlase que as imaxes mentais se poden considerar conforme a tres niveis:

- o das representacións individuais, semi-visuais;
- o das estruturas de coñecementos (*frames* e *scenarios*);
- o das relacións abstractas dos modelos metafóricos.

A liña **lingüística** investiga a natureza do compoñente figurativo, afondando en dous aspectos: a súa función como modificador de conceptos, sobre todo entre as UUFF con significado semellante nunha mesma lingua; e a súas restricións combinatorias e/ou situacionais, coa finalidade de demostrar que as UUFF dun campo semántico con diferentes compoñentes figurativos se comportan de maneira diferente na fala. Así, no primeiro caso analízase a imaxe e o significado real das UUFF correspondentes ó concepto de “amoestación/castigo” (*chamar á alfombra; quita-la cabeza; tira-lo pelello...*), e dese estudo despréndese que a maioría son polisémicas e que a súa relación co acto da fala depende do seu significado concreto. Aínda activando un mesmo concepto, estas UUFF presentan diferenzas semánticas. En calquera caso, para os autores “estas particularidades semánticas de ningún xeito se poden deducir da interpretación da imaxe” (p. 127) senón dos seus contextos de uso.

A liña **semiótica**, pola súa banda, investiga a natureza do compoñente simbólico ou “material” da forma interna da UF e o xeito de expresalo nun modelo lexicográfico. O compoñente simbólico consiste nunha entidade material, concreta, contida no compoñente figurativo das UUFF. As entidades materiais teñen asociados significados reais dotados dunha función semiótica secundaria. Así, palabras como PEDRA, CORAZÓN, CABEZA, CRUZ, LEBRES, en expresións rusas coma [*caer*] (*coma unha pedra dos ombreiros (a alguén), unha pedra sobre o corazón, o peixe podrece pola cabeza, leva-la súa cruz, ou botarse a correr detrás de dúas lebres*), forman entidades materiais que corresponden a diferentes categorías simbólicas (culturais, lingüísticas, culturais e lingüísticas, ou lingüisticamente non produtivas). O interese dos autores por esta faceta das UUFF explícase polo feito de que “o ámbito da idiomática supón precisamente un campo de acumulación de fenómenos de *secundariedade semiótica*” (p. 207). Resúltalles particularmente interesante porque no campo da idiomática están presentes case tódalas categorías simbólicas que van incluídas nas entidades materiais das UUFF.

En definitiva, estas tres liñas permiten achegarse ó estudo da forma interna das UUFF como formación complexa desde diferentes disciplinas.

Non obstante para a análise do status da **motivación** do significado real destas unidades, o punto de vista propiamente lingüístico é o que máis interese esperta. A descrición desa motivación fana os autores desde un enfoque cognitivo baseado en operacións realizadas sobre os coñecementos que se atopan detrás da imaxe das expresións metafóricas. Resolven o problema dividindo a tarefa descritiva dos procesos

metafóricos en dúas partes: a “semántica da metaforización” (como combinación do dominio fonte e do dominio meta na conciencia inxenua como modo de representa-los nosos coñecementos sobre o mundo; p. ex. A POLÍTICA É UNHA GUERRA nas expresións rusas como *cargador de argumentos, a fronte política* etc.) e a “sintagmática das operacións cognitivas” (coma resultado da interacción de diferentes *frames* na xeración do significado real; p. ex. interacción dos *frames* ESTADO e PERSOA na expresión rusa *sen o tsar na cabeza* no senso de “superficial, pouco serio [dito dunha persoa]). Para os autores este achegamento cognitivo “resulta máis aceptable có tradicional. O significado non se *despraza*, senón que se xera como resultado das operacións sobre os coñecementos” (p. 219). Por ese motivo presentan unha proposta de descrición formal da interacción entre os *frames* fonte e os *frames* meta como primicia no conxunto desta obra xa que nunca existiu ningún modelo desta índole para explicar tal interacción ata o de agora. Representa, pois, unha achega moi relevante no ámbito da idiomática posto que permite descubri-los fundamentos cognitivos do funcionamento das UUFF. Esa proposta baséase nun conxunto de 4 operacións elementais (a introdución dunha estrutura cognitiva noutra; a eliminación dunha estrutura cognitiva; a posta de relevo dunha estrutura cognitiva; a repetición dunha estrutura cognitiva) que se desenvolven dun xeito moi complexo en fases extremadamente precisas desde o *frame* fonte (que representa sempre unha área conceptual concreta) ó *frame* meta (unha área máis abstracta) e á inversa. A descrición deste proceso de formación do significado real a partir das estruturas de coñecemento chámase na metalinguaxe dos autores “modelación cognitiva”. Con esta proposta pretenden reduci-la carga individual e subxectiva da motivación e explicala revelando os trazos comúns que posúe para a maioría dos falantes dunha lingua.

Como moitas das UUFF son culturalmente motivadas, outro aspecto ligado coa semántica da forma interna (sobre todo cos compoñentes figurativos) das UUFF ten que ver co seu **carácter nacional-cultural**. Para describir e explica-la suposta “especificidade nacional-cultural” das UUFF que lles atribúe xeralmente un sector que adopta un discurso lingüístico-filosófico dentro na tradición neohumboldtiana, os autores pretenden achegar tamén criterios operacionais que eviten unha visión reduccionista da cuestión. Con esa finalidade propoñen dúas concepcións da especificidade nacional baseadas en dous enfoques: o enfoque comparativo que permite defini-la especificidade nacional-cultural dunha lingua en relación con outra lingua e o enfoque introspectivo que parte da perspectiva dos falantes dunha lingua sen comparala con outra. O primeiro destes dous enfoques, o enfoque comparativo, está na procura da *especificidade cultural* a través das diferenzas atopadas entre as UUFF de linguas distintas, mentres o segundo busca a *especificidade nacional* recorrendo á intuición dos falantes para determina-la presenza de características “inmanentes” dentro dunha mesma lingua. O enfoque comparativo céntrase no estudo dos compoñentes figurativos e simbólicos das UUFF porque é aí onde se atopan as diferenzas. Así e todo, aínda que moitas destas diferenzas son culturalmente motivadas, tan só algunhas son culturalmente significativas segundo os autores. Para eles ese carácter significativo ten que ser identificado a nivel cognitivo, condicionado por unha banda, pola ausencia de coincidencia de metáforas conceptuais entre as linguas e, por outra banda, pola posibilidade de relaciona-las UUFF con outros códigos semánticos das linguas (coma o

folclore, os mitos e as crenzas). O enfoque introspectivo, polo contrario, tenta determina-lo carácter nacional das UUFF que presentan restricións de uso non sometidas á factores semánticos, baseándose en métodos psicolingüísticos. Para coñece-la marcación nacional dos fraseoloxismos, os autores empregaron cuestionarios realizados a estudantes da Universidade de Saarbrücken. As hipóteses que formulan a partir deste estudo empírico apuntan a que os elementos máis significativos á hora de percibir intuitivamente a especificidade nacional das UUFF están contidos nas particularidades da súa organización formal (rimas, nomes propios e derivados, personaxes da mitoloxía popular, palabras realia, compoñentes arcaicos ou únicos etc.). Como o traballo se basea nunha mostra limitada, os autores son conscientes da relatividade dalgunhas destas hipóteses, como é o caso dos compoñentes únicos, posto que non tódalas UUFF que os conteñen poden realmente ser consideradas coma “especificamente rusas” (p. 275).

A forma interna das UUFF tamén xoga un papel no seu **comportamento sintáctico**. Así dáse o caso de que non todas presentan a capacidade de seren sintacticamente modificadas nin tampouco unha mesma UF permite tódalas transformacións posibles. Estas restricións non só se dan á hora de realizaren as categorías gramaticais senón tamén ó aplicar transformacións sintácticas de tipo estándar, como son a transformación en voz pasiva ou ben a introdución dunha negación na estrutura dunha UF. En relación á negación, os autores céntranse nas UUFF de tipo verbal, que conteñen a presenza obrigada dunha negación, e que chaman UUFF *explícito-negativas*. Como este grupo non é homoxéneo, divídenas en dous grupos: as UUFF *explícito-negativas débiles* (nas que a negación é eliminable) e as UUFF *explícito-negativas fortes* (nas que a negación é obrigatoria). Pola mesma, tamén distinguen as UUFF *explícito-positivas fortes* (nas que non pode aparecer unha negación) e as UUFF *explícito-positivas débiles* (nas que si pode aparecer). De todos estes tipos os máis interesantes son as explícito-negativas e as explícito-positivas nas súas variantes débiles polo feito de que en ámbolos dous tipos a admisión da negación da UF depende dos contextos (uso do imperativo ou do futuro, oracións condicionais, finais ou interrogativas, contextos de cita, valoración, aclaración ou contextos cuantificadores no tempo, ou ben contextos únicos polo uso de palabras modais) ou de factores internos (determinados pola semántica da UF) ou externos (ligados ó contexto). Aínda que na maioría dos casos as UUFF non permiten a negación, cando si o fan é porque houbo un cambio substancial do contexto determinado por factores externos. Estes factores externos responden a unha dobre consideración: a negación como uso diverxente con respecto ó establecido pola norma e a idiomática como expresión lingüística non estándar de describir unha situación. Polo feito de remitir a situacións que se afastan da realidade (de tipo hipotético) ou a situacións contrastivas (de tipo restritivo), a inclusión dunha negación nas UUFF require dos falantes “coñecementos únicos, ‘individuais’ sobre o funcionamento da lingua que non son cubertos pola gramática común e que se atopan nunha zona intermedia en continuo cambio” (p. 314). En relación coa pasivización, a capacidade de transformación das UUFF resulta gradual xa que existen casos claros nos que se pode realizar, outros menos claros e outros nos que está totalmente excluída. Para resolver este problema, os autores propoñen distinguir entre factores que favorecen a pasivización e factores que a impiden coa finalidade de

identificar unhas regras xerais ás que supedita-la dita transformación. Estas regras pretenden establecer-los modos regulares de pasivización que seguen as UUFF cumprindo cos principios normais da transformación da voz activa en pasiva (verbos cunha semántica axentivo-transitiva e desprazamento do grupo nominal á posición de suxeito). Supeditan a aplicación destas regras ás condicións que afectan á natureza das UUFF, como é a capacidade de desmembrabilidade semántica da UF, é dicir, a autonomía dos seus compoñentes, ou ben a condicións comunicativas determinadas, xa que a pasivización ten que percibirse como algo natural. De calquera xeito, estas regras son relativas xa que dependen do sistema de cada lingua, das condicións de uso, do cambio de valoración da admisibilidade de certas expresións co tempo. Por outra parte, a presenza de asimetrías semántico-sintácticas nalgunhas UUFF alteran estas condicións a pesar de se-la transformación posible e admisible, polo que non se cumpren estas regras xerais de pasivización e resulta ademais imposible predicir cando se vai produci-la falta de concordancia. Con estes dous casos de transformación, a negación e a pasivización, os autores demostraron a influencia decisiva que ten a semántica no comportamento sintáctico das UUFF.

A elaboración dun tesouro da idiomática rusa

Como a forma interna das UUFF forma parte do seu significado, debe ser, polo tanto, reflectida na súa definición na práctica lexicográfica. Deste xeito, calquera intento de descrición semántica das UUFF que non reflecta a forma interna resulta incompleta ós autores. Tanto os compoñentes figurativos coma os simbólicos achegan unha información importante no eido lexicográfico, polo que é necesario incorporala na definición que se ofrece dunha UUFF. Agora ben, o problema que presentan os autores consiste no xeito de cómo facelo xa que nada se di sobre este tema na tradición lexicográfica actual. Xeralmente os diferentes modos de organiza-la información relativa a unha palabra ou expresión nun dicionario responden a diferentes modelos de significado construídos cunha metalinguaxe determinada. Os autores analizan catro tipos, dentro dos moitos modelos posibles de interpretación semántica (o modelo proposicional –ou modelo-P–, o modelo topolóxico –ou modelo-t–, o modelo discursivo e o modelo metafórico) e recomendan o modelo metafórico para trata-lo problema da representación da forma interna das UUFF tanto desde o punto de vista da estratexia autónoma (baseada na forma dun compoñente particular da UUFF como parte da súa explicación semántica) como desde a estratexia de representación integral (como parte constituínte da explicación semántica).

A indicación da forma interna na definición pode seguir dúas técnicas: a técnica explícita, que xeneraliza a metáfora contida na UUFF por medio duns operadores semánticos determinados pola natureza dos procesos de metaforización e nominación das UUFF (de tipo descritivo como “o cal se describe/entende como”, do tipo contrastivo como “é comparable a”, de xeración dun mundo posible como “suscita unha idea de” etc.) e a técnica implícita, na que a información semántica das UUFF se distribúe entre os diferentes elementos da definición, plasmando algunhas das consecuencias da metáfora que se atopa na base da imaxe ou ben mediante a súa perífrase. Estas dúas técnicas alternan a miúdo na práctica real da descrición lexicográfica, polo que se pode falar dun *modo mixto* de reflecti-la forma interna das

UUFF nas definicións. Aínda así, con estes tipos de fixación da forma interna no modelo de significado non se esgota a lista de métodos de explicación, polo que os autores xa anuncian que pode ser precisada e completada. Con todo, o seu propósito non deixa de se-lo de ofrecer unha solución a un problema complexo, é dicir “face-lo modelo de significado lexicográfico (definición) cómodo para o usuario corrente” (p. 206).

Vista a importancia que supón, pois, atopa-la estratexia de representa-los compoñentes figurativo e simbólico das UUFF dentro da descrición integral na definición lexicográfica, os autores propoñen a concepción dun dicionario cunha construción binaria. Para reflecti-las relacións existentes entre UUFF que establece a análise do compoñente figurativo, propoñen a elaboración dun tesouro de UUFF rusas baseado na idea da “dobre desmembración”, “é dicir, un tesouro que presupón a descomposición dun conxunto de UUFF en subconxuntos seguindo tanto un criterio conceptual como un figurativo” (p. 153). Permite así presentar, por unha banda, aqueles casos nos que un concepto se expresa con diferentes imaxes e, por outra, aqueles nos que unha forma interna común de UUFF pertenza a campos semánticos aparentemente diferentes. “A confrontación de ámbalas dúas estruturas pode producir resultados cruciais na investigación de trazos universais e específicos no campo da idiomática” (Dobrovol'skij, 1988). Así mesmo para recolle-las categorías simbólicas que van incluídas nas entidades materiais das UUFF, os autores propoñen a concepción dun dicionario cunha construción binaria: da entidade material ás súas interpretacións semióticas secundarias; do significado abstracto ós seus posibles representantes materiais (p. 212).

Estas dúas ideas están na base da construción de dúas obras, o *Dicionario-tesouro da idiomática rusa actual* e o novo *Dicionario fraseolóxico ruso*⁵, ámbolos dous nados en 1990 a partir dun proxecto dirixido polos autores coa creación inicial dunha Base de datos da idiomática rusa actual informatizada (actualmente contén uns 50 000 contextos de uso e desde o ano 2006 esta base realízase en relación a un proxecto levado polo Instituto da Lingua Rusa)⁶.

O tesouro preséntase como un dicionario sen parangón na lexicografía mundial. Fronte a outros da lexicografía inglesa (o *Roget's Thesaurus* 1987) ou alemá (p. ex. o *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten* de H. Schemann, 1989), este non está elaborado a partir de dicionarios de fraseoloxía anteriores, senón con material auténtico e actual. Elaborado desde unha perspectiva ideográfica, parte de UUFF extraídas, como primeira fonte, da Base de datos e como segunda fonte, de córpora de textos xornalísticos e literarios dos anos 60-90 do século XX, incluso de comezos do século XXI, ata chegar á súa organización en campos semánticos ordenados segundo un

⁵ Como en ámbolos dous casos, o *Dicionario-Tesouro* e o *RFS*, se trata de procesos moi longos e laboriosos, os autores preveñen en emprega-la estratexia de ir publicando produtos lexicográficos intermedios, coma o *Dicionario monolingüe da idiomática rusa*.

⁶ Na elaboración deste proxecto utilizouse unha tecnoloxía esencialmente de tipo informático que, para os autores, “eleva substancialmente a calidade da descrición da idiomática” (p. 435).

principio de rede, un sistema complexo de remisións paradigmáticas dos taxons que non segue unha estrutura xerárquica senón unha rede semántica natural-lingüística baseada en relacións de inclusión (p. ex. o taxon HAI MOITO TEMPO inclúe os taxons VELLO e VELLEZ), de xénero-especie (p. ex. o taxon CASTIGO remite ó taxon EXECUCIÓN) e de cruzamento segundo o extensional (p. ex. unha parte do extensional do taxon VELLO crúzase con parte do extensional do taxon VELLEZ). Este método, de tipo indutivo, rexeita calquera clase de esquema apriorístico, e a estrutura en rede baséase na idea de que “en xeral a idiomática se orienta non tanto ó mundo real coma ó ser humano, ás súas concepcións do mundo e á percepción emocional do que acontece” (p. 407). Por outra banda, o tratamento de textos diferentes pertencentes a unha mesma clase comunicativo-funcional permite unha representación lexicográfica sistemática das metáforas ó mostrar campos semánticos paralelos, o cal non deixa de ser unha achega importante xa que non é frecuente que exista un dicionario de imaxes rusas elaborado con métodos fiables tanto para a verificación da división intuitiva inicial do dicionario en campos semánticos obtidos a partir dos taxons coma para unha proposta alternativa de clasificación das UUFF ligadas ós discursos (p. 475). Ademais, xunto ás UUFF van os exemplos de uso tomados dos textos orixinais dos cörpera ou de contextos de uso coma Internet ou a fala coloquial, o cal contribúe a dar unha visión global do estado actual da idiomática rusa. Este dicionario-tesouro sêrvelles tamén ós autores de obxecto de investigación, xa que “a simple valoración cuantitativa das UUFF que forman parte dos diferentes campos serve coma base obxectiva para extraer conclusións sobre a estrutura da ‘imaxe fraseolóxica do mundo ruso’” (p. 386). De feito, para a elaboración deste mesmo volume que estamos a valorar, é de supoñer que tódolos contextos de uso das UUFF analizadas pertencen ós cörpera deste dicionario-tesouro.

En canto ó *Diccionario fraseolóxico ruso (RFS)* preséntase como un proxecto lexicográfico que pretende distinguirse das edicións fraseolóxicas existentes por catro parámetros: 1) o corpus de exemplos; 2) o glosario; 3) os métodos de definición dos significados e 4) o sistema de marcas estilísticas. Tanto para os exemplos como para o glosario e a súa clasificación ideográfica, tívose en conta o Tesouro. Grazas á clasificación ideográfica, as definicións incorporan, ademais do significado das UUFF, a descrición da súa forma interna que representa para os autores a parte máis importante do contido das expresións. Por outra banda, este xeito de describi-la forma interna dos fraseoloxismos serve para resolve-lo problema da polisemia nas UUFF ó presentala como fenómeno regular propio da idiomática xa que permite poñer en evidencia o grao de influencia do compoñente figurativo na formación dos seus significados derivados.

En relación co sistema de marcación estilística das UUFF que propoñen os autores para o seu uso no dicionario, hai que dicir que se caracteriza por un armazón complexo de marcas de índole semántica e pragmática. Aínda que son conscientes de que calquera decisión tomada nese campo é discutible, non por iso deixan de afondar no problema. A singularidade do sistema proposto consiste en dúas achegas: por unha banda, no desprazamento do “punto de lectura”, é dicir que o rexistro coloquial é o non marcado mentres que o neutral recibe unha marca especial; por outra, no uso de diferentes

escalas para os distintos aspectos pragmáticos do funcionamento fraseolóxico das UUFF, divididas en catro grandes grupos que presentamos segundo a orde de sucesión na que aparecen no dicionario: as marcas temporais (anticuado, recente), as estilísticas (elevado, neutro, ausencia significativa de marca, informal, vulgar, indecente, obsceno), as discursivas (literario, xornalismo, xerga, ideoloxía soviética, popular⁷, de fala simple) e operadores de rexistro (eufemismo, disfemismo). Estas marcas poden obrar de xeito independente (separadas por unha coma no dicionario para indicar que están vinculadas por unha relación de disxunción) ou simultáneo (citadas sen coma no dicionario para indicar que están ligadas por unha relación de conxunción). Neste sistema de marcación estilística, o concepto de “neutralidade” é particular xa que se aplica a tres destes catro grupos (temporal, discursivo e estilístico). Como resultaría moi pouco práctico representar esa información no dicionario, inclúese tan só cando a UF é neutral segundo as tres escalas.

Este sistema pretende dar resposta ós problemas cos que se enfronta xeralmente a lexicografía: 1) a correlación entre as características de tipo connotativo (valorativas, expresivas etc.) e as estilísticas. Ó demostrar neste volume que ámbolos dous tipos de características están ligados á forma interna das UUFF, esta ten que reflectirse necesariamente na definición lexicográfica; 2) a existencia ou non de UUFF estilisticamente neutrais. A creación do Tesouro si demostra que existen; 3) os criterios operacionais de clasificación das UUFF, baseados xeralmente na intuición. Os propostos polos autores baséanse tanto no enfoque de corpus, que lles permite estudalo índice de frecuencia dun fraseoloxismo en distintos tipos de textos coma na creación de modelos de significado para a explicación semántica das marcas estilísticas.

A dimensión discursiva das UUFF

A forma interna das UUFF tamén ten a súa importancia no proceso discursivo das linguas, tanto no seu código oral coma escrito. Desde a perspectiva da fala, en particular na produción espontánea (non a reprodución lectora), os autores analizaron as transcricións dunhas gravacións realizadas en lingua alemá no transcurso duns xuízos arbitrarios de conciliación. A principal razón pola que escolleron o discurso de conciliación (DC) atópase na estrutura fixa deste tipo de diálogos (escenario prototípico) ó poder presenta-las regularidades xerais do comportamento das UUFF e das metáforas convencionais no discurso. Son textos onde abundan o seu uso e o seu nivel dialectal polo carácter case íntimo das situacións que reflecten e o ambiente de confianza que quere crea-lo xuíz. As metáforas utilizadas artéllanse arredor de dous polos, o CONFLITO e o CONSENSO e o paso dun polo a outro basease na función argumentativa das expresións e das metáforas conceptuais que se atopan na súa base. A perda de control que provocaron as situacións de conflito ten que ser reconducida mediante o diálogo ata acadar outra vez o autocontrol e a cooperación das partes. Nese proceso a forza explicativa dos modelos metafóricos que están na base das UUFF empregadas depende das condicións contextuais e da valoración das situacións segundo

⁷ Coa anotación “popular”, os fraseoloxismos levan a súa marcación nacional cando é necesario.

o punto de vista de cada unha das partes (partes enfrontadas e mailo xuíz). Este tipo de análise leva ós autores a facerse unha pregunta coma a seguinte:

se o emprego de metáforas e de UUFF que conteñen esas metáforas na forma interna é resultado dunha elección consciente (polo menos por parte do xuíz cuxa fala é máis metafórica e idiomática cá das partes en litixio) ou ben se a elección vai 'introducida' pola estrutura xeral, é dicir polo escenario do DC (p. 474).

Aínda así, o interese de elaborar córpora de textos ordenados dun xeito temático favorecería non só a descrición científica da fala coloquial senón tamén o avance da investigación na fraseoloxía.

Desde a perspectiva escrita, o xénero discursivo analizado nesta obra é o literario a través das novelas de Dostoievski e Púxkin. Determina-la idiomática de cada un destes dous autores, ou de calquera outro, permite obter unha información importante para o avance da fraseoloxía dende o punto de vista hermenéutico en xeral e para a resolución de cuestións propiamente lingüísticas en particular. Con tal finalidade, establecéronse os seguintes tipos de emprego autorial de UUFF: 1) as que conteñen modificacións léxicas; 2) outras con transformacións gramaticais; 3) outras máis con modificacións semánticas; 4) as chamadas *frecuentismos* autorais (é dicir, as UUFF que máis utiliza un autor ó punto de caracteriza-la súa obra); 5) as que son *dearcaísmos* autorais (as UUFF que caeron en desuso e que se reactualizan no texto) e 6) as UUFF autorais propiamente ditas (aquelas utilizadas unicamente polo autor). A aplicación desta tipoloxía permite definir aspectos importantes da idiomática de autor como a determinación da frecuencia de usos das UUFF no conxunto da súa obra ou ben nunha en particular ou tamén nun personaxe determinado; o alcance da variabilidade da estrutura das UUFF; a descrición da súa función no desenvolvemento do argumento ou, finalmente, a identificación dos seus trazos sintácticos. Como o uso da lingua dun escritor vén marcado xeralmente por como a modifica con respecto á norma, para investigar-la súa idiomática é natural recorrer á categoría da variabilidade. Non obstante non sempre resulta fácil determina-lo grao de variabilidade en obras como as de Dostoievski xa que se descoñece os usos da lingua da súa época. Neses casos aplícanse modelos de análise das UUFF comparando os seus usos segundo os diferentes contextos nos que aparecen na(s) novela(s) dese autor (como é o caso da expresión “pola medida extrema” que pode cambiar de sentido dunha pasaxe á outra do libro) ou ben estudando o seu índice de frecuencia nos textos (por exemplo, as expresións que predominan en Dostoievski en relación cos estados mentais ou co desenvolvemento da trama). Pola contra, cando si se pode determina-lo grao de variabilidade, como no caso da obra de Púxkin, faise contrastando as UUFF empregadas cos seus equivalentes na actualidade. Así, por exemplo, analizando as colocacións empregadas por este autor na novela *A dama de picas* pódese deducir que “a maioría das colocacións presentes nos textos daquel tempo, ó parecer, eran calcos do francés. Moitas delas conserváronse con aquela forma ata os nosos días; outras [...] foron modificadas” (pp. 528-529). É o caso de expresións coma “intentar sorte”, inspirada do francés *tenter sa chance*, que se viu desprazada pola expresión máis actual “probar sorte”.

Conclusións e valoracións particulares

Neste volume os autores demostraron que a fraseoloxía representa un campo singular fronteirizo entre o léxico e a gramática. Con este estudo, pretenderon resolve-la impredecibilidade externa da semántica, da pragmática e da sintaxe dos fraseoloxismos e propuxeron explica-la súa “esencia interna” segundo criterios científicos. Con este propósito, centraron a súa investigación na semántica e na pragmática das UUFF, partindo da hipótese de que a súa forma interna inflúe tanto no plano do contido como nas particularidades do seu uso. A importancia de demostra-la realidade semántica da forma interna tivo como resultado propoñe-la construción dun modelo de significado (é dicir, de definición) para resolve-lo problema da descrición dos fraseoloxismos no dicionario. Grazas ó aparato conceptual da lingüística cognitiva, puideron ofrecer estratexias de representación autónoma e integral do significado real, baseándose en operacións formais sobre os coñecementos que se atopan na base das imaxes das UUFF. As consecuencias lexicográficas desta modelación cognitiva do significado real foron, por unha banda, a creación dun formato especial de definición na que se reflicta a forma interna, e por outra, a elaboración dun Tesouro que represente a idiomática rusa segundo unha clasificación ideográfica das UUFF repartidas en campos semánticos. Á súa vez, as consecuencias teóricas deste dicionario ideográfico permitíronlles ós autores enunciar principios fundamentais para defini-lo propio obxecto da fraseoloxía como disciplina.

O repaso ós temas tratados nesta obra permítenos salientar que as UUFF máis analizadas son as expresións idiomáticas, xa que son as que presentan realmente unha forma interna baseada nunha ou varias metáforas. Dada a importancia que ten a forma interna das UUFF para os autores, resulta comprensible que sexan estas unidades as que máis lles interese estudar, dado o enfoque semántico-cognitivo que aplican ó seu estudo. De feito moitas das conclusións ás que chegan xustifícanse por este enfoque que os leva a explicar incluso a sintaxe das UUFF por medio da súa semántica. Este enfoque ten vantaxes e inconvenientes que hai que resaltar. Pola parte positiva, a perspectiva semántico-cognitiva ten a vantaxe de partir do punto de vista do falante, do usuario da lingua. Por unha banda, este tende a analiza-la lingua resaltando o significado sobre a forma e, por outra, os procesos mentais de codificación e descodificación que segue son fundamentalmente de tipo cognitivo. En consecuencia, os autores son coherentes co enfoque que utilizan xa que teñen afirmado en numerosas ocasións que a súa perspectiva de estudo é a dos falantes. Non obstante, por outra parte, este enfoque lévanos ó paradoxo de “esmiuzar” os procesos analíticos ata un punto inverosímil de demostración obxectiva. Os mesmos autores son conscientes de chegar a resultados ás veces limitados e ás veces extremos (como o demostra a frase seguinte: “Se nos deixamos levar un pouco pola fantasía [é noso o subliñado], poderíase ir máis lonxe, relacionando a gran frecuencia [dunha UUFF x] cunha visión específica da realidade [...]”, p. 512) por culpa de mostras reducidas empregadas no seu estudo. Isto é, en gran medida, consecuencia de teren elaborado este volume con traballos anteriores, feitos en colaboración ou por cada un deles por separado, enfocando aspectos baseados no estudo detallado dun par de expresións rusas ou alemás (ve-la interpretación das expresións alemás no discurso de conciliación pp. 467-474 ou das

rusas na obra de Dostoievski pp.506-512). Estende-los resultados destes traballos ó resto das UUFF da idiomática en xeral pode presentar inconvenientes, aínda que os cónpora que as documente sexan amplos.

Dito isto, o enfoque semántico-cognitivo non é a única razón pola que se interesan estes autores na forma interna destas unidades. Compre resaltar que este volume contén referencias continuas ós proxectos lexicográficos dos autores, o que nos permite comprender que estes son os piares dos aspectos teóricos que presentan nesta obra. Ó tratarse de dicionarios monolingües, que recollen a idiomática da lingua rusa como lingua materna, dannos unha visión completa dos problemas que presenta a fraseoloxía desde a perspectiva intralingüística, tanto na súa vertente teórica coma aplicada. O punto de vista lexicográfico que adoptan os autores explica non só que relacionen os fraseoloxismos máis co sistema léxico da lingua que coa gramática (a pesar de afirmar que están nunha zona intermedia entre o léxico e a gramática), senón que fagan prevalecer-la súa semántica sobre a súa estrutura. Por outra banda, ó se-la fraseografía monolingüe o seu punto de partida, o resto dos aspectos aplicados que expón a fraseoloxía desde o punto de vista interlingüístico (a tradución, a didáctica, a informatización etc.) non son tratados neste volume.

Aínda así, o interese desta obra é múltiple. Dada a importancia da fraseoloxía rusa, que leva desenvolvéndose en Rusia desde os anos 50 e 70 do século XX, no impulso desta disciplina, á vista da multitude de criterios e ideas que lanzaron os lingüistas soviéticos e que adoptou a tradición alemá, e mesmo parte dos países de fala inglesa⁸, é de agradecer poder achegarnos a ela nunha lingua que nola faga descubrir, a nosa lingua galega. Por outra banda, ademais de trata-los problemas fundamentais tradicionais da fraseoloxía, introduce novos aspectos de estudo grazas ó desenvolvemento da lingüística cognitiva actual. De feito a intención que sostén este estudo reside no propósito dos autores de permitirlle á idiomática “acadar en tódolos aspectos o rigor formal que lle corresponde ós canons das ciencias naturais” (p. 244). Non obstante, o grao de profundidade co que se analizan tódalas cuestións explica que a obra resulte moitas veces extremadamente densa para unha lectura fluída. A miúdo é preciso retomar parágrafos anteriores e relacionalos con capítulos posteriores para conseguir ter unha visión homoxénea do tema tratado. Aínda así, esta obra xa entra con pleno dereito na bibliografía de consulta imprescindible para os que se inicien na fraseoloxía pero tamén para os que queiran penetrar máis a fondo nas súas entrañas.

María Isabel González Rey

Universidade de Santiago de Compostela

⁸ Como subliñan os autores “moitas das ideas formuladas polos lingüistas soviéticos neste período [anos 50 e 70] foron adoptadas e desenvolvidas nos países de lingua inglesa e, sobre todo, nos de lingua alemá”, p. 19.

CORTIZAS, Antón (2010): *Ao pé da Laxa da Moa. Literatura de tradición oral de Carnota*. Vigo: Xerais, 349 páxinas.

Aínda que hoxe a informática permite detectar na Rede ou en grandes cörpera as unidades fraseolóxicas, mesmo as de máis recente creación, historicamente a fraseoloxía de cada lingua encontrou nos repertorios da tradición oral o seu máis rico filón. É curioso comprobar que a fonte da memoria dos nosos maiores segue deitando un rico caudal tanto se a consultamos directamente, por exemplo, nos Centros da Terceira Idade, coma se a consultamos indirectamente, a través dos traballos escolares dos seus netos que fan de colectores privilexiados. O libro *Ao pé da Laxa da Moa. Literatura de tradición oral de Carnota* é resultado deste segundo sistema de provocar a memoria dos maiores e anotar esa preciosa información. O territorio: o concello de Carnota. A data: arredor de 1980. Os axentes colectores: alumnos e alumnas de entre 11-15 anos, da segunda etapa do antigo EXB, dirixidos polo seu profesor e autor deste libro, Antón Cortizas. O material: refráns, ditos, adiviñas e cantigas, contos e similares.

Este volume recolle 2184 textos que se clasifican en once grandes bloques: *cantareas* (1059); *triades* (278); *regueifas e similares* (41); *adiviñas* (270), coas súas correspondentes solucións; *trabalinguas* (19); *lengalengas infantís* (41); *cançons* (31); *outras composicións* (45); *ditos e refráns* (326); *costumes* (20) e *contos* (54). Algúns deles á súa vez subdivídense, así dentro de *cantareas* atópanse “amores e namorados”, “burlas e escarnios”, “cantar e bailar”, “casoiros”, “cregos”, “deceres”, “desamores”, “festas do ano”, “fiadas e muiñadas”, “ir e vir”, “lugares”, “o mar”, “mocidade”, “mundo non humano”, “nais”, “oficios”, “parentela”, “retesías”, “santoral”, “sociais”, “vellas e vellos”; como tamén acontece dentro de *contos*: “contos fantásticos”, “contos de parvos espelidos”, “contos de listos, de tolos e de tolemias”, “contos de homes e mulleres”, “contos de curas e santos”, “contos de animais”, “sucedos” e “lendas”. Como se ve, por baixo dunha clasificación primariamente estrutural, o material desglósase en temas cando unha estrutura como as *cantareas* e os *contos* acumulan moito material.

Co material paremiolóxico, que é o que aquí nos interesa, acontece o mesmo. Os temas son “animais”, “casamentos”, “comida”, “días do ano”, “homes”, “meses”, “mulleres”, “o agro”, “o tempo”, “pobreza e riqueza”, “saúde”, “traballos”, “varia”.

Como é habitual neste tipo de materiais, o editor bate co problema de clasificación de textos que poderían lexitimamente entrar en varios conceptos: o refrán *En abril sae o cuco do seu cubil*, que aquí aparece dentro do subgrupo ‘animais’, podería perfectamente encaixar dentro do subgrupo ‘meses’; do mesmo xeito que *No San Xoán a sardiña molla o pan* que está dentro de ‘comida’, tamén podería estar dentro de ‘meses’ ou incluso de ‘animais’; e así con algunhas máis.

Coma en todo tipo de recadádivas aparecen tamén dous tipos de material paremiolóxico: o moi coñecido mesturado co moi localizado, é dicir, o exclusivo do lugar da recolleita. Deste xeito, o colector recolle unidades vivas en toda Galicia coma *Ata o corenta de maio non quites o saio*; *A Deus rogando e co mazo dando* ou *Cada porquiño ten o seu San Martiño*, pero tamén rescata para o tesouro común unidades

exclusivas da comarca carnotá coma *Borraxeira polo mar, nordestiño vén buscar; Cando a Laxa da Moa ten touca, vendaval á porta* ou *Fume en Corcubión, vendaval ou non* e que constitúen os tres elementos claves e infalibles dos prognósticos meteorolóxicos desa terra. Aínda que algunhas notas a rodapé conteñen explicacións léxicas ou semánticas, sorprende que outras conteñan variantes: así, do refrán *Encarnado polo mar, colle os bois e vai labrar; encarnado polo monte colle os bois e méteos na corte* ofrece na nota a rodapé a variante *Nubes roxas para o mar, colle os bois e vai labrar; encarnado polo monte colle os bois e méteos na corte*; o mesmo sistema utiliza, por exemplo, cos refráns *Non comas a raa por ben que che vaa* ou *Non comas a raia por ben que che vaia; Polo San Martiño, sevillanas ao camiño* ou *Polo San Martiño, buxainas ao camiño*. Pero este sistema de subordinar as variantes nace, seguramente, da vontade de que o libro sexa un arquivo da memoria popular e un reactivador desa memoria, máis ca un traballo pensado para que os especialistas realicen traballos de investigación.

Nos criterios de edición Antón Cortizas opta por afeitar algúns castelanismos (*Dios* por *Deus*, *ventana* por *ventá*, ou *silla* por *cadeira*), pero deixou intactos (e aparecen en cursiva) os que forman parte da rima ou da métrica: *Cando a gavota voa altaneira, temos o tempo da mala maneira* ou *Non teñas viña nun rincón, nin casa nun cantón*. Cos dialectalismos e formas específicas da lingua oral, en cambio, opta por mantelos sen ningún tipo de adaptación: *vran* (o *vranção de San Martiño, ou é grande ou pequeniño*); *vinte e uito* (*Febreireiño curto, cos seus días vinte e uito; o que ben saiba contar, vinte e nove lle ha de achar*) ou *pra* e *friu* (*Antes de San Martiño, pan e viño; de San Martiño pra adiante, fame e friu*). Por iso sorprende que esta escolma elimine dous trazos dialectais tan específicos desta zona como son o seseo e a gheada: posiblemente o feito de seren estas recadativas actividade complementaria dunha clase de lingua galega, nun momento histórico no que a esa clase lle corresponde asentar un estándar, é o que pode explicar que quizais os propios alumnos xa realizaron ese filtro, entendendo que eses dous trazos dialectais eran (e aínda hoxe parcialmente o son) sentidos como vulgares.

Este tipo de traballos son necesarios dende moitos puntos de vista, mesmo dende a estricta investigación paremiolóxica. Nunca poderemos dicir que xa temos suficiente material paremiolóxico recollido, porque en cada recadativa aparecen sempre unidades nunca antes anotadas ou nunca antes contextualizadas e porque non é posible definir o mínimo paremiolóxico nin o corpus total dun pobo sen ter antes consultado cada núcleo de poboación, que, en Galicia son 33.000. Noutro ámbito da cultura estas recadativas son imprescindibles porque gardan a memoria colectiva, definen o perfil espiritual dun pobo e establecen o que hai de orixinal na súa visión do mundo: todo iso condénsase na lingua e na fraseoloxía.

Cristina Rodríguez Nieto

Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij; PIIRAINEN, Elisabeth (2009): *Zur Theorie der Phraseologie - Kognitive und kulturelle Aspekte*. Tübingen: Stauffenburg Linguistik Band 49, 211 páxinas.

D. Dobrovol'skij e E. Piirainen publican en 2009 a obra *Zur Theorie der Phraseologie - Kognitive und kulturelle Aspekte* culminando unha traxectoria que se iniciou nos anos 80. Así, entre as obras máis relevantes de Dmitrij Dobrovol'skij destacan *Phraseologie als Objekt der Universalienlinguistik* (1988), *Kognitive Aspekte der Idiom-Semantik. Studien zum Thesaurus deutscher Idiome* (1995), *Idiome im mentalen Lexikon: Ziele und Methoden der kognitivbasierten Phraseologieforschung* (1997), en cooperación con Bui *Idiomática secreta rusa* (2008), *Aspectos teóricos da fraseoloxía* (2009, Santiago de Compostela), xunto a Baránov, obra traducida desde o orixinal ruso ao galego.

Dobrovol'skij é, xunto a Baránov, tamén coautor de varios dicionarios, entre os que destaca o *Diccionario-Tesouro da idiomática rusa actual* (2007), o *Diccionario fraseolóxico explicativo da lingua rusa* (2009) e o *Novo gran diccionario alemán-ruso* (2008-2009). Pola súa parte, Elisabeth Piirainen é a autora do dobre volume *Phraseologie der westmünsterländischen Mundart* (2000), o primeiro traballo sobre a fraseoloxía dialectal dentro dunha teoría lingüística. Proximamente sairá publicada a súa extensa monografía *Widespread Idioms in Europe and Beyond: Phraseology in a Eurolinguistic Framework* (en prensa).

Desde 1992 os dous autores ocúpanse conxuntamente de temas fraseolóxicos. Ademais de varios artigos, publicaron os libros *Symbole in Sprache und Kultur* (1997/2002²) e *Figurative Language: Cross-cultural and Cross-linguistic Perspectives* (2005). Nas súas obras, Dobrovol'skij e Piirainen achegaron novas teorías acerca do significado léxico e idiomático, tendo sempre en conta varias linguas, o que lles valeu un amplo recoñecemento en Europa.

A obra que aquí nos ocupa, cuxo título traducido ao galego sería *Acerca da teoría da fraseoloxía - Aspectos cognitivos e culturais*, consta de catro partes. A primeira parte dedícase á *motivación* e os autores tentan destacar os distintos tipos. Aquí préstaselle especial atención á importancia da motivación na semántica dos xiros idiomáticos.⁹ A segunda parte trata a correlación entre a sintáctica e a semántica, polo que aquí nos atopamos cunha contribución á elaboración dunha gramática dos xiros idiomáticos. Neste ámbito, o compoñente figurativo desempeña un papel importante, posto que a transformabilidade sintáctica dos xiros e as súas respectivas restricións se deben en definitiva á súa singularidade semántica e ao papel da metáfora.

A temática da terceira parte constitúena os aspectos semánticos e pragmáticos dos fraseoloxismos idiomáticos. Aquí téntase demostrar como algúns trazos específicos do

⁹ O obxecto de análise desta obra non son todos os fraseoloxismos, senón ante todo os xiros idiomáticos. Dobrovol'skij e Piirainen (2009:11) aclaran desde un principio que co termo *Phraseologie* (gal. 'fraseoloxía') se refíren en primeiro lugar aos *Idiome* (gal. 'xiros ou fraseoloxismos idiomáticos'), posto que estes forman o núcleo da fraseoloxía.

significado lexicalizado dos xiros idiomáticos, así como tamén algunhas normas de uso, resultan do significado recto dos seus constituíntes.

Na cuarta e última parte trátanse os xiros idiomáticos desde un punto de vista contrastivo, polo que os autores se centran sobre todo en aspectos traditolóxicos e sinalan que aquí a equivalencia interlingüística está a miúdo influída pola natureza da imaxe subxacente.

Á parte disto, os autores inciden en que os fraseoloxismos non existen unicamente no sistema lingüístico, senón tamén nun sistema de coñecemento moito máis complexo. Por esta razón, en moitas obras publicadas nos últimos anos resáltase que para unha investigación fraseolóxica moderna é imprescindible ter en consideración os fenómenos culturais. Esta idea está moi ligada ao enfoque cognitivo da fraseoloxía, posto que permite pór a énfase nas estruturas de coñecemento, as cales deben ser tomadas como partes integrantes do significado idiomático dos fraseoloxismos.

A continuación abordarase cada parte algo máis en detalle:

Na primeira parte os autores tratan a motivación sincrónica dos xiros idiomáticos, pola que se entende a referencia a unha forma interna ou tamén a un compoñente semántico figurativo que aínda se pode recrear de forma intersubxectiva. Para iso Dobrovol'skij e Piirainen analizan os seguintes tipos de motivación: a motivación *metafórica*, *simbólica*, *intertextual* e *indexal*. Posto que a idea central desta obra consiste en que o compoñente figurativo representa un trazo moi importante na semántica dos fraseoloxismos idiomáticos, non é de estrañar que os autores subscriban unha función clave no seu modelo de análise da motivación.

Na segunda parte Dobrovol'skij e Piirainen sinalan que á hora de determinar o status dun xiro en relación á súa descomposición, é elemental a semántica e non a sintaxe. As particularidades semánticas, que son as competentes na divisibilidade do xiro, baséanse na estrutura da metáfora subxacente. A metáfora ten unha estrutura interior nas dúas partes, é dicir, no dominio fonte e no dominio meta. Podémosos atopar con xiros indivisibles, ou ben con fraseoloxismos divisibles que teñen un correlato sintáctico paralelo, por exemplo *meterlle a alguén unha bóla*: 'dicirlle a alguén unha mentira'. Neste caso, determinados elementos da fonte metafórica están en correlación con certos elementos do concepto meta e así xorde a impresión de que os compoñentes individuais teñen o seu propio significado. Por esta razón, o compoñente da imaxe decide sobre a divisibilidade e, por conseguinte, sobre algúns ámbitos da sintaxe dos fraseoloxismos. A divisibilidade da estrutura semántica do xiro idiomático depende da estrutura da metáfora subxacente. Desta forma, a metáfora causa tanto a motivación do xiro completo como tamén a súa divisibilidade.

Os resultados da terceira parte dan testemuño da fiabilidade dun dos postulados máis importantes da lingüística cognitiva, que indica que a descrición da estrutura da lingua se pode realizar fundamentalmente en termos conceptuais-semánticos. Aquí atribúeselle gran importancia á comparación entre os xiros que se poden dividir semanticamente e os que non se poden. O comportamento sintáctico dos xiros divisibles lembra máis ben o comportamento de combinacións de palabras non-

idiomáticas, mentres que os xiros indivisibles se parecen máis ás palabras, no que ás condicións transformacionais se refire. A asimetría entre a polilexicalidade da sintaxe dos xiros por unha banda e da súa semántica unitaria, pola outra banda, dá lugar a particularidades non tan triviais.

Na última parte, Dobrovol'skij e Piirainen chaman a atención sobre o feito de que raras veces se dá o caso de que nos atopemos cunha equivalencia absoluta entre dúas linguas. Así, se observamos detidamente os xiros idiomáticos de distintas linguas, que tradicionalmente son considerados equivalentes, darémonos conta de que presentan certas diferenzas. As diferenzas interlingüísticas relevantes poden ser debidas ás particularidades da semántica dos xiros en cuestión, aos seus perfís combinatorios, isto é, ao específico da súa sintaxe, ou ás súas particularidades pragmáticas. No que incumbe á semántica dos xiros, hai que distinguir entre o significado lexicalizado e a forma interna. Os autores sinalan que as diferenzas de significado entre os xiros que se comparan poden ser motivadas, ou ben porque as estruturas semánticas da súa lectura figurada non son idénticas, ou porque orixinan imaxes mentais distintas que repercuten no uso dos devanditos xiros.

Ademais fan fincapé en que as posibilidades de que os xiros idiomáticos analizados sexan completamente idénticos en todos os niveis mencionados son moi escasas, polo que as relacións entre equivalentes, tal e como se atopan a miúdo nos dicionarios bilingües, non deixan de ser construtos artificiais produto da descrición lingüística.

Como a maioría dos xiros se caracterizan por unha marca pragmática obrigatoria, é de esperar que non se atopen equivalentes absolutos para unha L1 noutras linguas, polo que a tradución dos xiros idiomáticos implica case sempre dificultades. Aquí hai que contar, na maioría dos casos, con que se perde certa información semántica e/ou pragmática. Dobrovol'skij e Piirainen opinan que para facer unha boa tradución é decisivo formular a cuestión de qué información é especialmente importante nos respectivos contextos e tamén qué partes do sentido do enunciado se poden sacrificar. Así mesmo chaman a atención sobre o feito de que tanto desde o punto de vista da teoría da tradución, como tamén da disciplina fraseolóxica, hai que ter sempre en conta que a tradución dun xiro dunha L1 con axuda dun xiro case equivalente ou pseudoequivalente representa a miúdo unha solución menos aceptable que unha tradución non-idiomática, a pesar de que en ocasións os fraseoloxismos elixidos poidan ser equivalentes no nivel sistémico.

Con todo isto quérese mostrar de que maneira actúan os constituíntes figurativos sobre o significado lexicalizado e como poden levar a unha non-equivalencia interlingüística en determinados casos.

Para rematar pódese dicir que o valor científico desta obra radica na presentación de interesantes resultados de investigación xa afianzados empiricamente no ámbito da fraseoloxía, pero non tan coñecidos dentro da disciplina teórica. Isto sucede dentro do amplo abano de métodos de análise e na consecuenta prosecución dunha idea fundamental, segundo a cal a forma interior de moitos xiros idiomáticos mantense viva e repercute en distintos aspectos do seu funcionamento. Este libro contribúe deste xeito ao desenvolvemento dunha teoría da fraseoloxía xeral, que debería ser capaz de

explicar o particular da semántica, da sintáctica e da pragmática dos xiros. Así mesmo debería ilustrar as particularidades do seu comportamento no discurso, isto sempre en oposición con outras unidades lingüísticas. Ao mesmo tempo, o presente volume tamén trae consecuencias, entre outras cousas para ámbitos de aplicación da descrición lexicográfica e para a tradución dos xiros idiomáticos.

Para concluír, esta obra representa un paso adiante moi valioso no estudo da fraseoloxía desde un ángulo cognitivo, tentando xuntar aspectos semánticos e sintácticos e abrindo novos camiños de aplicación a outras linguas.

Martina Silva López

Universidade de Santiago de Compostela

GONZÁLEZ RADÍO, Vicente (2007): *Comunicación e interpretación de la vida en el refranero*. Lugo: Deputación Provincial de Lugo, 167 páxinas.

O presente volume consta dunha breve introdución e de 9 capítulos simétricos divididos en tres apartados cada un. Ao capítulo 6, *Cervantes: la configuración social del deber*, é ao que lle reserva un maior número de páxinas e, de feito, poderíanse considerar nun mesmo bloque os capítulos 6, 7 e 8 se atendemos á temática, xa que todos eles fan referencia ao *Quijote*.

Nos dous primeiros capítulos o autor comeza cunha aproximación teórico-filosófica á importancia da palabra (como centro da vida do individuo e centro da vida social), da comunicación, da orde social e dos valores e normas polas que se rexe cada sociedade e cada suxeito dentro desta. Así mesmo enceta un percorrido polo significado dos seguintes termos: sentenzas, apotegmas, aforismos, máximas, ditos, adaxios, proverbios e refráns.

Desde o capítulo 3 ata o 8 fai un repaso pola sociedade antiga e tradicional até a moderna a través do refraneiro que, segundo explicita o autor, reflicte o saber popular e os estilos de vida. Desde o punto de vista da socioloxía vai debullando a historia, os distintos sistemas de crenzas e a proxección social do saber popular en cada época: como pensa, como actúa e como interpreta o mundo esa sociedade. Deste xeito apunta as ensinanzas morais das fábulas de Esopo (p. 46-48), repasa a *Collectio distichorum vulgaris* de Catón (p. 50) e alude ás máximas, aos avisos e ás observacións do filósofo estoico, Séneca (p. 54). Máis adiante relaciona o mundo romano que ten o seu propio réxime xurídico-administrativo coa súa influencia posterior na ordenación da vida da sociedade española. González Radío destaca que as formas de vida son consolidadas, organizadas e estruturadas tamén desde o poder e aproveita para falar do *Fuero Juzgo* e do *Fuero Real* (p. 71). No capítulo 5 comenta a ruptura que supuxo o Renacemento e o Barroco con respecto á Idade Media: o triunfo do refrán (anónimo, oral, popular, mestura de sentenza e de experiencia) dá conta dunha nova forma de ver e de interpretar o mundo e así xorden as coleccións de sentenzas, ditos, adaxios e refráns de, entre outros, Espinosa ou Hernán Núñez. Nas páxinas 78-80 ofrécenos retallos do

manual de bos costumes de Baltasar Gracián dirixido ás clases cultas, que vén reflectir porén a mesma idea do mundo que conteñen os refráns usados pola xente do común da mesma época. Inicia o capítulo 6 revisando ditos, sentenzas e refráns do *Libro del Buen Amor* do Arcipreste de Hita (p. 89-92) e, logo de tratar a biografía de Cervantes, dedica dous apartados (6.2 e 6.3) a resumir a visión do mundo que transloce *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*, sinalando as expresións que a reflecten (p. 97-122). No capítulo seguinte continúa con Cervantes dicindo:

[...] *el logro de Cervantes ha sido conectar y trasladar en unas tramas surgidas de la vida y la existencia esas creencias e imaginarios populares, que representan en sí mismos formas de ver e interpretar el mundo y la historia [...]*

onde fala do xurdimento do cervantismo (que reproduce o sentir, o ideal e o vivir da España daquel entón) e vai esmiuzando máis expresións a partir doutras obras do autor e doutras xeradas a partir do *Quijote* (o *Quijote* de Avellaneda, *Las adiciones a la historia del ingenioso don Quijote de la Mancha*, e o *Quijote* en Francia) (p. 124-127). No capítulo 8 relaciona desta volta o *Quijote* con España e coa identidade nacional española; co tratamento que do tema fai a xeración do 98 por medio de Azorín, Unamuno e Maeztu; co significado que lle dan Ortega y Gasset e Julián Marías, ou co que recibe por parte de Américo Castro e Salvador de Madariaga.

Xa para rematar, o capítulo 9 pecha a obra a xeito de conclusión teórica final confrontando sumariamente o diferente funcionamento da familia, da relixión, da economía e da política na sociedade tradicional por unha banda e na actual por outra, do que resultan os estilos de vida tan dispares dunha e doutra sociedade. Defende que o novo sentido dos refráns (que son patrimonio cultural, signos históricos e referencias axiolóxicas) pode ser o de serviros de base para o estudo das normas e valores que rexen e practican pobos concretos.

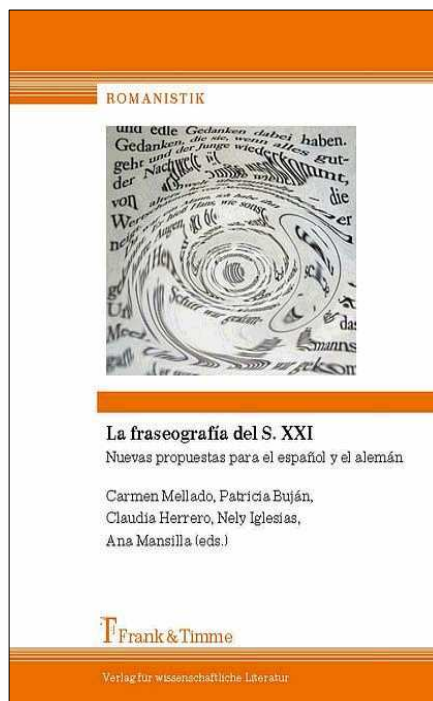
Nun libro destas características sorprende que, case no final (p.153), leamos a estraña afirmación de que é no romanticismo cando aparecen “las ‘versiones’ de los refranes y adagios o dichos al gallego, al catalán, etc.”. É certo que o romanticismo produciu en toda Europa un interese por recoller e anotar a cultura popular e por dignificar co uso público e formal as linguas minorizadas pero se por ‘versiones’ se insinúa que o refraneiro galego ou catalán é unha tradución do refraneiro castelán a afirmación sería inadmisíble, non só porque paremias que hoxe figuran en refraneiros casteláns documéntanse moito antes na lírica medieval galega e porque, pola contra, en castelán, coma noutras linguas de Estado, o proceso foi precisamente o inverso: chega con comparar como en 1555 en Salamanca Hernán Núñez anota refráns galegos e na mesma cidade en 1627 Gonzalo Korreas xa os presenta en auténtica versión castelá ocultando case sempre a procedencia galega ou a anterior documentación en galego.

Xacinta Varela Martínez

Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia, HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely; MANSILLA, Ana (eds.) (2010): *La fraseografía del S. XXI. Nuevas propuestas para el español y el alemán*. Berlin: Frank & Timme, 300 páxinas.

La fraseografía del S. XXI. Nuevas propuestas para el español y el alemán xorde no seo do proxecto de investigación interuniversitario FRASESPAL *La estructura idiomática del alemán y el español. Un estudio cognitivo a partir de un corpus onomasiológico*, HUM2007-62198/FILO (www.usc.es/frasespal) ó que pertencen as súas editoras: Carmen Mellado (directora do proxecto) e Claudia Herrero (Universidade de Santiago de Compostela, USC), Patricia Buján (Universidade de Vigo), Nely Iglesias (Universidad de Salamanca) e Ana Mansilla (Universidad de Murcia).

O *Coloquio Internacional de Fraseografía*, auspiciado por FRASESPAL e realizado na USC nos días 22 e 23 de maio de 2009, é o xermolo desta publicación que recolle os resultados máis recentes da investigación fraseográfica e paremiográfica do alemán e o español, principalmente, aínda que tamén abrangue o inglés, o francés, o galego, o árabe e o ruso. As dezaseis contribucións do libro presentan innovadores resultados de proxectos de investigación en curso que están a elaborar dicionarios fraseolóxicos, na súa meirande parte en formato electrónico, co propósito de satisfacer as necesidades prácticas dun usuario activo.

Patricia Buján Otero (Universidade de Vigo) na súa “Introducción. Perspectivas y nuevas ideas para la fraseografía” indica que este volume contribúe a que a distancia entre a teoría e a práctica fraseográfica sexa cada vez máis curta grazas á presenza de obras fraseográficas e paremiográficas que nacen co obxectivo de ofrecer material con que elaborar un estudo teórico e a aparición doutros traballos que preparan o material fraseográfico para diversos fins prácticos como a didáctica de linguas e a tradución.

O **Grupo de investigación FRASESPAL** inicia a lista de contribucións coa “Elaboración de un diccionario onomasiológico alemán-español”, que supón unha boa presentación dos modelos de traballo seguidos no proxecto de investigación *La estructura idiomática del alemán y el español. Un estudio cognitivo a partir de un corpus onomasiológico*. **Carmen Mellado Blanco** (USC), como directora, é a

responsable da “Introducción y planteamiento del proyecto. Los modelos cognitivos”, na que fai referencia aos datos recollidos no tesouro para cada fraseoloxismo (FR) e mostra a explicación dos modelos cognitivos que aparecen no material seleccionado (campo conceptual SAÚDE / ENFERMIDADE). Pola súa parte, **Ana Mansilla Pérez** (Universidad de Murcia) presenta “La ordenación onomasiolóxica del material fraseolóxico” onde dá conta dos criterios que rexeron a taxonomía onomasiolóxica que sustenta o tesouro. **Nely Iglesias Iglesias** (Universidad de Salamanca) con “Algunas reflexiones en torno a la equivalencia fraseolóxica interlingüística” céntrase en cuestións de equivalencia interlingüística que xurdiron na fase de procura de equivalentes en alemán e español. **Claudia Herrero Kaczmarek** (USC) atende a “Las metáforas de HABLAR y CALLAR en el tesouro onomasiolóxico alemán-español” (pp. 45-54) xurdidas ao longo do desenvolvemento do proxecto.

Co artigo “No importa si la llamas o no *colocación*, descríbela”, **Margarita Alonso Ramos** (Universidade da Coruña), como directora do proxecto *Diccionario de colocaciones del español (DiCE)*, explora o concepto de colocación avogando polo fin do debate terminolóxico e mostra un modelo esquemático partindo dunha perspectiva de codificación. Presenta o *DiCE*, concibido como base de datos relacional e electrónica, así coma punto de partida dun futuro proxecto de autoaprendizaxe de colocacións asistido por computador (COLOCATE).

O traballo “Diccionario electrónico de construcciones verbales fijas multilingüe” de **Pedro Mogorrón Huerta** (Universitat d’Alacant) trata, desde unha perspectiva teórica, as construcións verbais fixas (CVFs) que forman a base de datos do diccionario e a súa recompilación en cada unha das linguas implicadas (español, francés, catalán, alemán, inglés e árabe). A clasificación onomasiolóxica convive coa clasificación alfabética para permitirllas aos usuarios atopar a maior parte das expresións presentes en varias linguas e coñecer un gran número de equivalentes. Entre as vantaxes que ofrece este diccionario electrónico fraseolóxico están as aplicacións á tradución, ao procesamento automático da linguaxe e ao ensino/aprendizaxe de linguas.

Na presentación “El *Diccionario de locuciones del español actual (DILEA)*”, **Inmaculada Penadés Martínez** (Universidad de Alcalá) dá conta das características do diccionario, a súa metodoloxía (en catro etapas: baleirado, análise de comportamento gramatical e semántico, selección de unidades e redacción), a macroestrutura e a microestrutura (onde se fai unha análise pormenorizada do tratamento da variación, a marcación gramatical, o contorno e a marcación diastrática e diafásica).

A achega de **Annelies Häcki Buhofer** (Universität Basel) “Phraseographie in einer plurizentrischen Sprache - Die Behandlung von Kollokationen” céntrase nas colocacións e o seu tratamento no proxecto *Kollokationenwörterbuch* que ela dirixe e presenta, ademais, outras dúas obras relacionadas con variantes do alemán: *Variantenwörterbuch* (concibido como un catálogo de formas que difiren no seu significado ou uso) e *Das Neue Baseldeutsch Wörterbuch*, do que salienta os resultados positivos obtidos con consultas sobre competencia lingüística feitas a usuarios convocados mediante a prensa local.

O traballo de **Vida Jesenšek** (Universität Maribor) “Sprichwörter im Netz –Eine Internet-Lernplattform für das Sprachenlernen” aborda o proxecto *SprichWort* que consiste na preparación de material didáctico paremiolóxico en cinco linguas veciñas (esloveno, eslovaco, checo, húngaro e alemán) e no que participan diferentes universidades e institutos de investigación europeos. A autora describe os tres compoñentes principais do *SprichWort*: a base de datos de paremias, o conxunto de contidos didácticos de consulta e manexo a través de plataforma *online* e a comunidade de usuarios. Nacido a partir do proxecto EPHRAS (no que se desenvolveu un CD con material didáctico para a aprendizaxe da fraseoloxía das linguas antes indicadas), *SprichWort* concíbese, ademais, como o primeiro estadio dun proxecto máis amplo de plataforma *online* de fraseografía contrastiva baseada en corpus para fins didácticos.

Desde a Universidade de Granada, o proxecto *Diccionario interlingüístico e intercultural* tenta establecer a comparación do léxico e da fraseo-paremioloxía das linguas sobre a base dos valores culturais e asociacións de ideas que neles subxacen. Nese marco inscríbense os artigos “Alusión, intertextualidad y juegos de lenguaje. La explotación del diccionario lingüístico-cultural del español para la creación de textos argumentativos” de **Juan de Dios Luque Durán** e “El árbol como referente linguo-cultural y su huella fraseo-paremiológica” de **Antonio Pamies Bertrán** e **Kamilla Tutava**. O primeiro deles fai referencia ás relacións entre metáforas e fraseoloxía, por unha banda, e á estrutura dos textos argumentativos, por outra. O autor expón algúns fundamentos teóricos acompañados dalgúns exemplos de textos argumentativos que os ilustran. No segundo traballo, os autores ofrecen numerosos exemplos fraseolóxicos e paremiolóxicos, así como referentes etnográficos, nos que queda patente a simboloxía da árbore en español e en ruso (en particular a oliveira e o bidueiro) establecendo un contraste entre ambas as dúas linguas e culturas.

Leonor Ruiz Gurillo (Universitat d’Alacant) co seu artigo “El tratamiento de la fraseología en el *Diccionario de partículas discursivas del español*” fai unha presentación da obra lexicográfica na que traballa e xustifica as decisións adoptadas tanto na macroestrutura como na microestrutura do dicionario, en tanto en canto estiveron guiadas polas propiedades da fraseoloxía, a fixación e a idiomaticidade. Os significados das partículas discursivas, pola súa banda, foron elaborados de acordo con criterios pragmáticos e discursivos que mostran, máis que describen, o seu comportamento. Segundo a autora, as locucións marcadoras atoparon un espazo idóneo neste dicionario en liña, especialmente útil para aprendices de lingua, pragmatistas, tradutores, lexicógrafos e fraseógrafos.

“Los aspectos fraseográficos del proyecto de investigación *El mínimo paremiológico*” de **Julia Sevilla Muñoz** (Universidad Complutense de Madrid) aborda a serie de aspectos que rexen a confección do mínimo paremiolóxico no que está a traballar un grupo de investigadores de varias universidades españolas e estranxeiras: a ficha paremiolóxica, o procedemento para a recompilación e selección de paremias, a elección da paremia-base, o establecemento dos sentidos das paremias, as súas relacións semánticas, as indicacións sobre o seu uso e vixencia e a procura de correspondencias paremiolóxicas en varias linguas. Trátase da elaboración, en definitiva, dun refraneiro multilingüe fácil de consultar (por estar en internet), portador